

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ; ΣΕΛΙΔΕΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΠΟ ΕΝΑΝ ΠΟΛΕΜΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΛΕΕΙ ΝΑ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ

Όλοι έχουν άποψη για τα όσα συμβαίνουν στη Μέση Ανατολή και ιδιαίτερα στην αραβοϊσραηλινή διαμάχη. Εντούτοις, φαίνεται ότι λίγοι έχουν μια στοιχειώδη αντίληψη της βαριάς ιστορίας που κουβαλάει αυτή η γωνιά του πλανήτη. Έτσι η κατανάλωση εικόνων βίας και εικόνων high tech όπλων κυριαρχεί. Στα παρακάτω θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε κάποιες σημαντικές ιστορικές στιγμές μέσα από τις οποίες δημιουργήθηκε μια αρχιτεκτονική ισχύος μεταξύ κρατών στη Μέση Ανατολή. Όπως θα δούμε, μια σειρά από ζητήματα παρέμειναν άλυτα.

Προκειμένου να κατανοήσουμε την περιοχή θα πρέπει να πάμε αρκετά πίσω...

Η Μέση Ανατολή και το Ανατολικό Ζήτημα

Το πολύ μακρινό 1683, η οθωμανική αυτοκρατορία ήταν σε πλήρη ακμή. Η αυτοκρατορία καταλάμβανε όλη την Ανατολική Μεσόγειο, τα Βαλκάνια αλλά και τη σημερινή Ουγγαρία, τη Μαύρη Θάλασσα, τη Βόρεια Αφρική κι ένα σημαντικό κομμάτι της Μέσης Ανατολής μέχρι και τον Περσικό Κόλπο (δες φωτό 1). Οι Οθωμανοί έλεγχαν το θαλάσσιο εμπόριο στην Ανατολική Μεσόγειο και το χερσαίο στη Μέση Ανατολή, έχοντας πρόσβαση στους εμπορικούς δρόμους της Ασίας. Είχαν επιπλέον τον έλεγχο της πρόσβασης της Ρωσίας στη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή κατέχοντας τα στενά του Βοσπόρου.

Το γεγονός ότι αποτελούσαν έναν φραγμό στην κάθοδο των Ρώσων προς τη Μεσόγειο, αποτέλεσε την αιτία μιας αλληλουχίας πολέμων από τον 17ο αιώνα και έπειτα οι οποίοι διάβρωσαν τα θεμέλια της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Σημείο καμψής αποτέλεσε η ήττα των Οθωμανών κι η συνθηκολόγησή τους το 1774. Η συνθήκη του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή που ακολούθησε, έδωσε τον έλεγχο της Κριμαίας στους Ρώσους¹. Έτσι, απέκτησαν το δικαίωμα της ελεύθερης ναυσιπλοΐας στη Μαύρη θάλασσα και τη Μεσόγειο καθώς και το δικαίωμα προστασίας των ορθόδοξων πληθυσμών της βαλκανικής. Με άλλα λόγια, η τσαρική Ρωσία επεδίωκε πεισματικά την πρόσβαση στη Μεσόγειο, ενώ οι μεγάλοι εχθροί της, οι Άγγλοι και οι Γάλλοι, είχαν ως κεντρική επιδίωξη της πολιτικής τους την ανάσχεση της ρωσικής καθόδου στις θερμές θάλασσες. Με βάση αυτές τις επιδιώξεις αναδύθηκε σταδιακά το λεγόμενο «Ανατολικό Ζήτημα»². Το ερώτημα που άρχισε να τίθεται όλο και περισσότερο στις μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις, την Αγγλία, τη Γαλλία και βέβαια τη Ρωσία, ήταν το πώς θα μπορούσε να διαμελιστεί και να διαμοιραστεί σε ζώνες επιρροής η παρακμάζουσα οθωμανική αυτοκρατορία ενόσω οι τρεις αυτές δυνάμεις πολεμούσαν μεταξύ τους. Μια από τις απαντήσεις σε αυτό το ερώτημα είναι κάπως οικεία. Μετά τη ναυμαχία του Ναυαρίνου το 1827 όπου οι ευρωπαϊκές δυνάμεις που αναφέρθηκαν παραπάνω νίκησαν τους Οθωμανούς, ιδρύθηκε το ελληνικό κράτος. Από τα μέσα του 19ου αιώνα και καθώς ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής εδραιωνόταν και εγκαθιδρύονταν παντού τα σύγχρονα έθνη-κράτη, η οθωμανική αυτοκρατορία άρχισε να πιέζεται από παντού³. Αναμφίβολα οι μετασχηματισμοί που κόμιζε αυτό που ο Καρλ Μαρξ ονόμασε το «σύστημα των μηχανών», έφερε νέες προκλήσεις για την αυτοκρατορία. Πα' όλα αυτά, είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι η ιδέα της αναπόφευκτης παρακμής της οθωμανικής αυτοκρατορίας, η οποία συνοδεύει το «ανατολικό ζήτημα», μπορεί να γίνει κατανοητή και ως μια αυτοεκπληρούμενη προφητεία ώστε να δικαιολογήσει τις στρατιωτικές παρεμβάσεις των μεγάλων δυνάμεων⁴.

Η διώρυγα του Σουέζ

Δύο ήταν οι αλλαγές που μεταμόρφωσαν το τοπίο στην Ανατολική Μεσόγειο, αλλά και τη σημασία της ίδιας της Μέσης Ανατολής. Η πρώ-

τη ήταν η διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ και η δεύτερη η εισαγωγή των ατμοκίνητων πλοίων που οδήγησε στη ραγδαία αύξηση του θαλάσσιου εμπορίου και σε μια εποχή πραγματικής παγκοσμιοποίησης. Η διώρυγα ολοκληρώθηκε το 1869, ύστερα από δέκα χρόνια τεχνικών έργων με χιλιάδες νεκρούς εργάτες. Η πρωτοβουλία άνηκε στους Γάλλους, οι οποίοι θεωρούσαν ότι θα ενισχυόταν η θέση τους στο διεθνές εμπόριο. Το τεράστιο αυτό τεχνικό έργο έγινε σε συνεργασία με την Αίγυπτο, η οποία είχε ένα καθεστώς αυτονομίας αλλά ουσιαστικά παρέμενε υπό την ηγεμονία της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Οι Άγγλοι από την μεριά τους, δεν ήταν ιδιαίτερα πρόθυμοι να συμμετάσχουν στη διάνοιξη της διώρυγας, φοβούμενοι ότι οι ανταγωνιστές τους θα έχουν ευχερέστερη πρόσβαση στη Βρετανική Ινδία. Από τη στιγμή που έγινε όμως, δεν είχαν παρά να προσαρμοστούν. Οι Άγγλοι είχαν τεράστια πλεονεκτήματα ούτως ή άλλως: ήταν κυρίαρχοι στη ναυπήγηση ατμόπλοίων, ενώ η στρατιωτική ισχύς τους ήταν υπέρτερη όλων. Αυτό τελικά οδήγησε σε μια κατάσταση που περιγράφηκε ως εξής: «Η διώρυγα φτιάχτηκε με γαλλικές ενέργειες και αιγυπτιακό χρήμα οδήγησε όμως σε αγγλικό πλεονέκτημα»⁵. Από τη σκοπιά των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, η διώρυγα αύξησε τη σημασία λιμανιών όπως ο Πειραιάς, η Τεργέστη, η Μασσαλία ή η Γένοβα και συνολικά έδωσε γεωπολιτική σημασία στην Ανατολική Μεσόγειο. Ταυτόχρονα, η διώρυγα μετέτρεψε την Αίγυπτο σε μια περιοχή κομβικής γεωπολιτικής σημασίας.

Περσικός ή Αραβικός Κόλπος;

Όσο η σημασία του εμπορίου με την Ανατολή, δηλαδή την Κίνα, την Ινδία και την Αυστραλία, αυξανόταν, τόσο περισσότερο η Μέση Ανατολή άρχισε να βρίσκεται στο επίκεντρο. Εκτός από τα κράτη της Μεσογείου, μεγάλη σημασία άρχισαν να έχουν και τα κράτη του λεγόμενου Περσικού Κόλπου. Και λέμε του «λεγόμενου» διότι ακόμη και σήμερα τα αραβικά κράτη της περιοχής τον αποκαλούν «Αραβικό Κόλπο». Από αυτό και μόνο μπορεί να καταλάβει κάποιος ότι οι συγκρούσεις και οι διενέξεις στην περιοχή έχουν μεγάλη ιστορία. Ο Περσικός Κόλπος έχει βρεθεί στο επίκεντρο των πλανητικών ανταγωνισμών αρκετές φορές τις τελευταίες τρεις δεκαετίες κι αυτό δεν είναι ούτε τυχαίο, ούτε οφείλεται απλά στο ότι διαθέτει τεράστια κοιτάσματα πετρελαίου. Αντίθετα, η σημασία του έγκειται στο ότι αφενός η ασφάλεια του θαλάσσιου εμπορίου με τα μεγάλα λιμάνια της Ανατολής εξαρτάται άμεσα από το ποιος κάνει κουμάντο στον Κόλπο και αφετέρου διότι η Ρωσία θα μπορούσε δυνητικά να βρει θαλάσσια διέξοδο από εκεί. Και τα δύο αυτά ζητήματα έχουν την καταγωγή τους στον 19ο αιώνα, αρκετά πριν την εποχή του πετρελαίου.

Το βασίλειο του Ιράν κατά τον 19ο αιώνα καταλάμβανε σχεδόν τον μισό Κόλπο· για την ακρίβεια το βόρειο κομμάτι του. Το υπόλοιπο μισό ήταν διασπασμένο σε πόλεις κράτη υπό την ηγεσία βασιλικών οικογενειών οι περισσότερες εκ των οποίων συνεχίζουν να διοικούν τα εμιράτα και τα υπόλοιπα κράτη της αραβικής χερσονήσου. Σήμερα, ο νότιος Κόλπος μοιράζεται ανάμεσα στο Ιράκ, το Κουβέιτ, τη Σαουδική Αραβία, το Μπαχρέιν, το Κατάρ, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και τέλος το Ομάν (δες φωτό 4). Σε αυτές τις περιοχές ανθούσε η πειρατεία τον 17ο αιώνα μέχρι το 1822. Επειδή ο κίνδυνος για τη σημαντικότερη αποικία τους, την Ινδία, και γενικότερα το θαλάσσιο εμπόριο ήταν προφανής, οι Άγγλοι κατέλαβαν τα περισσότερα εμιράτα, πάταξαν την πειρατεία και τα μετέτρεψαν σε προτεκτοράτο τους. Τα προτεκτοράτα αυτά διατηρήθηκαν στον ένα ή άλλο βαθμό ως το 1971.

Στην αυγή του 20ου αιώνα λοιπόν, η κατάσταση στην περιοχή ήταν αρκετά περίπλοκη και ακόμα δεν είχαν καν βρεθεί τα κοιτάσματα πετρελαίου. Μάλιστα η σημασία της περιοχής ήταν τόσο μεγάλη ώστε

τότε για πρώτη φορά ονομάστηκε η περιοχή «Μέση Ανατολή». Ο υποναύαρχος του αμερικανικού ναυτικού Άλφρεντ Μείεν σε ένα βιβλίο που εκδόθηκε το 1902 συμπεριέλαβε ένα άρθρο του με τίτλο «Ο Περσικός Κόλπος και οι Διεθνείς Σχέσεις». Εκεί ανέφερε ότι:

Η Μέση Ανατολή, αν μπορώ να χρησιμοποιήσω αυτόν τον όρο που δεν τον έχω δει κάπου αλλού, θα χρειαστεί κάποια στιγμή τη Μάλτα της, όπως και το Γιβραλτάρ της, δεν σημαίνει ότι αναγκαστικά αυτά θα βρίσκονται εντός του Κόλπου. [...] Το βρετανικό ναυτικό θα πρέπει να έχει την ικανότητα να συγκεντρώσει τις δυνάμεις του, αν χρειαστεί, γύρω από το Άντεν, την Ινδία, και τον Περσικό Κόλπο.

Συνοψίζοντας: όσον αφορά την Ευρώπη, η Άπω Ανατολή είναι ένα απομακρυσμένο σημείο διεθνών δραστηριοτήτων τεράστιας σημασίας, αλλά από στρατιωτικής σκοπιάς από την οποία η ασφάλεια κάθε εμπορικής δραστηριότητας εξαρτάται, το ζήτημα των επικοινωνιών και των δρόμων ταξιδιού είναι το σημαντικότερο από όλα τα ζητήματα[6].

Ο Μείεν ήταν ένας αμερικανός ειδικός επί του ναυτικού πολέμου σε μια εποχή που η πλανητική ηγεμονία εξαρτιόταν άμεσα από την ανωτερότητα στη θάλασσα. Ο Μείεν διαπίστωσε ότι η περιοχή που δεν είναι ούτε η κοντινή (Εγγύς) Ανατολή όπως η Τουρκία, ούτε η Άπω Ανατολή όπως η Κίνα ή η Ινδία, μπορεί να ονομαστεί Μέση Ανατολή. Αυτή η περιοχή, λέει ο Μείεν, πρέπει να ελέγχεται, προκειμένου να ελέγχεται το εμπόριο με την Ανατολή. Μάλιστα, ο Περσικός Κόλπος κατέχει ιδιαίτερη σημασία σε αυτόν τον έλεγχο. Το τονίζουμε ξανά: όλα αυτά πριν από την εποχή του πετρελαίου.

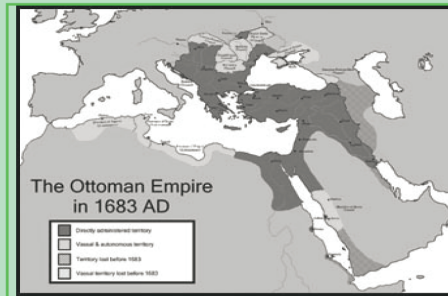
Η συμφωνία Σάικς-Πικό (1916)

Η πρώτη εποχή παγκοσμιοποίησης του καπιταλισμού που επέφεραν οι μηχανοποιημένες θαλάσσιες μεταφορές δεν οδήγησε σε καμία ευημερία τον πλανήτη. Αντίθετα, οδήγησε αφενός στην περαιτέρω καθυπόταξη των χωρών της Ανατολής και του Νότου στην καπιταλιστική Δύση και αφετέρου στον λυσσαλέο ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών της Δύσης που οδήγησε στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Το ελληνικό κράτος κατέλαβε τη Θεσσαλονίκη και τη Μακεδονία το 1912 και λούφαξε περιμένοντας να δει τι θα συμβεί με τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο που ήταν προ των πυλών και κυρίως το τι θα κάνουν η Τουρκία και η Βουλγαρία. Προς μεγάλη ικανοποίηση του ελληνικού κράτους, η οθωμανική αυτοκρατορία διάλεξε τη λάθος πλευρά της ιστορίας. Βρέθηκε από την μεριά των Κεντρικών Δυνάμεων το 1914. Ενόσω οι μάχες συνεχίζονταν, οι ενδιαφερόμενοι άρχισαν να σχεδιάζουν τη μορασία των εδαφών της οθωμανικής αυτοκρατορίας σε περίπτωση ήττας της. Η μορασία αυτή ήταν μια μυστική συμφωνία που έγινε το 1916 μεταξύ Αγγλίας και Γαλλίας με τη σύμφωνη γνώμη της Ρωσίας και της Ιταλίας και ονομάστηκε «Συμφωνία Σάικς-Πικό».

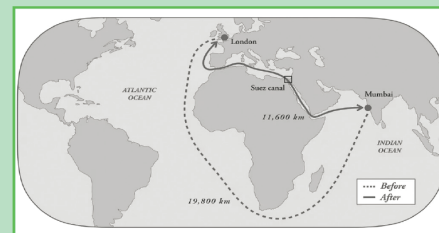
Όπως προέκυπτε από τη συμφωνία, η Ρωσία θα έπαιρνε τα στενά του Βοσπόρου κι ένα μεγάλο μέρος του νότιου Καυκάσου. Κάτι όμως που δε συνέβη ποτέ, γιατί ο Λένιν και οι ρώσοι κομμουνιστές κατέλαβαν τα ανάκτορα κι η Ρωσία στράφηκε προσωρινά στο εσωτερικό της και την οικοδόμηση του σοσιαλισμού⁷. Η Ιταλία από την άλλη, θα έπαιρνε όλη τη νότια Ανατολία και τα Δωδεκάνησα που ήδη είχε καταλάβει από το 1912. Ούτε όμως η Ιταλία έλαβε αυτά που της είχαν υποσχεθεί μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Κατά τα άλλα, η Μέση Ανατολή χωρίστηκε περίπου στη μέση από Δύση προς Ανατολή με τους Γάλλους να λαμβάνουν το βόρειο τμήμα, δηλαδή τον σημερινό Λίβανο, τη Συρία, το Βόρειο Ιράκ και την Νοτιοανατολική Τουρκία όπου στην πλειοψηφία ο πληθυσμός ήταν Κούρδοι. Οι Άγγλοι από την άλλη, θα εξασφάλιζαν πρόσβαση στη Μεσόγειο με το λιμάνι της Χάιφας, ένα κομμάτι της Παλαιστίνης, τη σημερινή Ιορδανία καθώς και τον πλήρη έλεγχο του Περσικού Κόλπου. Η περιοχή της Ιερουσαλήμ θα εξεταζόταν μετά το τέλος του πολέμου που θα κατέληγε. Τελικά, κατέληξε στους Άγγλους. Σταδιακά κατά την περίοδο του μεσοπολέμου και με βάση τον χάρτη που είχαν φτιάξει οι Σάικς και Πικό, άρχισαν να συγκροτούνται τα κράτη που ξέρουμε σήμερα. Στο γαλλικό κομμάτι δημιουργήθηκε το κράτος του Λιβάνου, η Συρία και το Ιράκ, το δε Ιράν (ένα από τα ισχυρότερα κράτη της περιοχής), προϋπήρχε ούτως ή άλλως. Στο αγγλικό κομμάτι, δημιουργήθηκε η Ιορδανία και τα εμιράτα του Περσικού Κόλπου με τη συνεχή αγγλική επιρροή. Η Σαουδική Αραβία έγινε κι αυτή ανεξάρτητο κράτος.

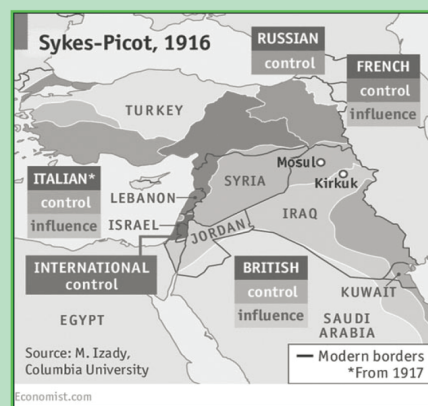
Διάφορες εθνότητες ή πατριές με κοινή γλώσσα, πολιτισμό, ιστορία ή συμφέροντα, επεδίωξαν τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους στα ερείπια της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Δύο όμως ήταν οι σημαντικότερες που δεν τα κατάφεραν: οι παλαιστίνιοι και οι κούρδοι. Αντίθε-

Η οθωμανική αυτοκρατορία στο απόγειο της επέκτασής της το 1683.

Η συντόμευση της πρόσβασης στην Ευρώπη που προκάλεσε η διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ το 1869.

Χάρτης που δείχνει τον τεμαχισμό της Μέσης Ανατολής με βάση τη Συμφωνία Σάικς-Πικό το 1916.

τα, το κράτος που εμφανίστηκε το 1948 και αποτελεί έκτοτε το επίκεντρο των συγκρούσεων κι αντιθέσεων στην περιοχή είναι το κράτος του Ισραήλ.

Το Ολοκαύτωμα και η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ

Τον Νοέμβριο του 1918, ο υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας Άρθουρ Μπαλφούρ δημοσίευσε ένα έγγραφο σύμφωνα με το οποίο το αγγλικό κράτος υποστήριζε τη δημιουργία ενός εβραϊκού κράτους στην Παλαιστίνη. Η «Διακήρυξη του Μπαλφούρ» θεωρείται ως η αρχική ιδέα ενός κράτους του Ισραήλ στην Παλαιστίνη. Προφανώς, αυτό το οποίο ήθελαν σίγουρα οι Άγγλοι ήταν να διασφαλίσουν τα συμφέροντά τους σε μια περιοχή που αποδεικνυόταν ολοένα και πιο κρίσιμη.

Είχαν περάσει μόλις τρία χρόνια από την αποτυχημένη απόπειρα να καταλάβουν τα στενά των Δαρδανελλίων και παρόλο που ήξεραν ότι η οθωμανική αυτοκρατορία έχανε τις δυνάμεις της, γνώριζαν ότι είχε τη δυνατότητα να ανακάμψει. Το σημαντικότερο όμως ήταν ότι οι Άγγλοι ήθελαν να έχουν πρόσβαση στον Περσικό Κόλπο από τη Μεσόγειο· ιδιαίτερα στην περίπτωση καθόδου των Ρώσων στην περιοχή. Επιπλέον, δεν ήθελαν η γαλλική επιρροή να κατέβει νοτιότερα της Συρίας⁸.

Εν τω μεταξύ, τα ευρωπαϊκά κράτη με αυτά που έκαναν και με αυτά που δεν έκαναν, συγκρότησαν σταδιακά κατά τις δεκαετίες του 1930 και 1940 μια στρατηγική η οποία αφενός κατέστρεψε τις εβραϊκές κοινότητες της Ευρώπης κι εξόντωσε την πλειοψηφία των εβραίων κι αφετέρου οδήγησε τους εναπομείναντες στη μετανάστευση προς την Παλαιστίνη. Ο αμερικανός ιστορικός Ντένβιντ Γουάιμαν υποστήριξε στο βιβλίο του *Η εγκατάλειψη των Εβραίων* ότι:

Τόσο το Αμερικανικό όσο και το Βρετανικό Υπουργείο Εξωτερι-

κών δεν είχαν καμία πρόθεση να διασώσουν μεγάλους αριθμούς ευρωπαίων Εβραίων. Αντιθέτως, διαρκώς είχαν τον φόβο ότι η Γερμανία ή άλλες δυνάμεις του Άξονα μπορούσαν να ελευθερώσουν δεκάδες χιλιάδες Εβραίων στα χέρια των Συμμάχων. Οποιαδήποτε τέτοια κίνηση θα πίεζε τη Βρετανία να ανοίξει την Παλαιστίνη και τις ΗΠΑ να δεχθούν περισσότερους Εβραίους πρόσφυγες... Κατά συνέπεια οι πολιτικές τους αποσκοπούσαν στο να αποτρέψουν αυτή τη πιθανότητα⁹.

Η ίδρυση ενός εβραϊκού κράτους στην Παλαιστίνη το 1948 αποτέλεσε μια λύση στο πρόβλημα της εύρεσης του χώρου για την πραγμάτωση των φιλοδοξιών μιας ανερχόμενης εβραϊκής άρχουσας τάξης η οποία αναπτύχθηκε τα προηγούμενα χρόνια και συσπειρώθηκε μετά το Ολοκαύτωμα. Ταυτόχρονα, αυτή η κρατική οντότητα, τοποθετημένη σε ένα κομβικό σημείο, θα μπορούσε να αποτελέσει έναν τρόπο παρέμβασης των δυτικών κρατών στη Μέση Ανατολή. Έναν τρόπο έτσι ώστε το ισραηλινό κράτος, όπως και το ελληνικό, να συντονίζεται με τους ρυθμούς του πλανητικού διακρατικού ανταγωνισμού.

Τα υπόλοιπα της οθωμανικής αυτοκρατορίας σήμερα

Η οθωμανική αυτοκρατορία ήταν μια πολυεθνική κοινωνία στην οποία, μέχρι ενός βαθμού κι ανάλογα με την ταξική θέση κάποιου, γινόταν αποδεκτή η θρησκευτική, γλωσσική ή πολιτισμική ιδιαιτερότητα. Οι Οθωμανοί ήθελαν να βάλουν αυτές τις ιδιαιτερότητες να δουλέψουν προς όφελός τους. Αυτός ο πολυεθνικός χαρακτήρας μπήκε στον πάγκο του χασάπη μετά τη διάλυση της αυτοκρατορίας. Οι σφαγές, διώξεις, συγκρούσεις κι αντιθέσεις ήταν και είναι πολλές, ενώ αρκετές από αυτές συνεχίζονται με αμείωτο ρυθμό: αυτά που συμβαίνουν στη Μέση Ανατολή αυτή τη στιγμή ξεκίνησαν τουλάχιστον εκατό χρόνια πριν. Εκατομμύρια άνθρωποι, στην πλειοψηφία τους εργάτες κι εργάτριες, αγρότες κι αγρότισσες βρέθηκαν αιχμάλωτοι μέσα στις κρεατομηχανές που έστησαν ντόπιοι και διεθνείς αρχηγοί, κράτη και καθεστώτα.

Από τη σκοπιά του ελληνικού κράτους, αυτό που έχει ξεχωριστή σημασία είναι το κουρδικό ζήτημα. Με τη διάλυση της οθωμανικής αυτοκρατορίας και τη συνθήκη των Σεβρών (1920), προβλεπόταν η δημιουργία κουρδικού κράτους. Η απειρία όμως του Κεμάλ Ατατούρκ κι η επακόλουθη συμφωνία της Λωζάννης (1923) εξαφάνισαν αυτό το ενδεχόμενο. Τα τελευταία χρόνια, η δημιουργία ενός κουρδικού κράτους βρίσκεται συνεχώς στην ημερήσια διάταξη ως ένα αντικείμενο διαπραγματεύσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι το τουρκικό και τα περισσότερα αραβικά κράτη είναι κάτι περισσότερο από αντίθετα με τη δημιουργία κουρδικού κράτους, το οποίο συχνά αποκαλούν «το δεύτερο Ισραήλ»¹⁰.

Τα υπόλοιπα της διάλυσης της οθωμανικής αυτοκρατορίας είναι λοιπόν πολλά. Η σημασία της Μέσης Ανατολής ως περιοχή είναι πλανητικού βεληνεκούς. Αυτό τόσο για την ανάσχεση της Ρωσίας όσο και για τον έλεγχο των θαλάσσιων δρόμων από την Ανατολή προς την Ευρώπη. Η ανάσχεση όλων των περιφερειακών δυνάμεων, όπως η Τουρκία ή το Ιράν, οι οποίες μπορούν να εγείρουν αξιώσεις ηγεμονίας ή να συστήσουν δυνητικά επικίνδυνες για τη Δύση συμμαχίες, είναι επίσης επιτακτική. Οι ανοιχτές πληγές του παρελθόντος επιτρέπουν στα δυτικά κράτη να παρεμβαίνουν ποικιλοτρόπως.

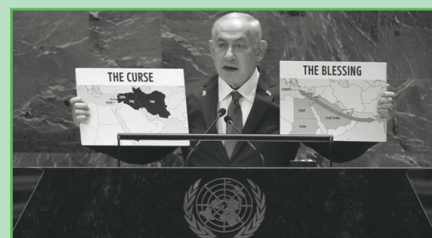
Από όσα είπαμε μέχρι τώρα, τα οποία καλύπτουν σε αδρές γραμμές κάποια από τα πολύ βασικά ζητήματα της ιστορίας της Μέσης Ανατολής, μπορεί κανείς να καταλάβει την πολυπλοκότητα και αντιφατικότητα της περιοχής. Πολλά ακόμα μπορούν να ειπωθούν και να σημειώσουμε ότι δεν αναφέραμε παρά ελάχιστα για τη μεταπολεμική ιστορία της Μέσης Ανατολής. Είμαστε βέβαιοι ότι για παρά πολλούς εδώ στα νότια Βαλκάνια όλα αυτά τα ζητήματα είναι από άγνωστα ως ελάχιστα γνωστά. Παρ' όλα αυτά, όλοι έχουν άποψη για τη Μέση Ανατολή όταν εμφανίζεται η διαμάχη Ισραήλ-Παλαιστίνης. Όλοι άξαφνα γίνονται φίλοι των παλαιστινίων, πράγμα εύκολο και ανέξοδο. Αυτό που είναι δύσκολο είναι η κατανόηση της κατάστασης και η ανταγωνιστική πολιτική της χρήση της στα νότια Βαλκάνια.

Η συνεχιζόμενη σφαγή των παλαιστινίων είναι ένα ακόμη επεισόδιο από το λουτρό αίματος που χύνεται καθώς πλανητικοί, περιφερειακοί και τοπικοί κρατικοί παίχτες συγκρούονται στη Μέση Ανατολή. Τα όσα παραθέσαμε παραπάνω δείχνουν ότι η περιοχή έχει τέτοια σημασία ώστε το πλάκωμα είναι μια μόνιμη κατάσταση: ο πόλεμος στη Μέση Ανατολή είναι η υγεία των δυτικών κρατών. Γιατί δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι αυτό που συμβαίνει εκεί είναι ο πόλεμος μεταξύ κρατικών ή ημικρατικών στρατών: ένας πόλεμος δι' αντιπροσώπων μεταξύ κρατών. Πόλεμος με ιστορία αιώνων.

1. Όπως έχουν αποδείξει τα τελευταία χρόνια οι Ρώσοι, 250 χρόνια μετά και πάλι η Κριμαία είναι απαραίτητη.
2. Δες επίσης *Autonome Antifa, Η Στρατηγική της Ανατολικής Μεσογείου, 2015*, σελ. 55-60.
3. Lord Kinross, *The Ottoman Centuries: the Rise and Fall of the Turkish Empire*, Morrow Quill Paperbacks, 1979.
4. M. Fatih Calisir, «Decline of a 'Myth': Perspectives on the Ottoman 'Decline',» *The History School* 9 (2011): 37-60.
5. Max E. Fletcher, «The Suez Canal and World Shipping, 1869-1914», *Journal of Economic History*, 18(4), 1958, σελ. 564.
6. Alfred Thayer Mahan, *Retrospect and Prospect: Studies in International Relations Naval and Political*, Boston Little Brown and Company, 1902, σελ.237-238.
7. Ακόμα κι αν αυτό δε συνέβαινε, μοιάζει εξαιρετικά απίθανο να αφηνόταν ο Βόσπορος στη Ρωσία είτε από την Τουρκία είτε από τους δυτικούς. Η μυστική Συμφωνία Σάικς-Πικό πάντως, δημοσιοποιήθηκε μετά τη νίκη των Μπολσεβίκων το 1917 στις εφημερίδες *Πράβντα* και *Ιζβέστια*.
8. Mayir Vereté, «The Balfour Declaration and Its Makers». *Middle Eastern Studies*. 6 (1), 1970, σελ. 51.
9. David S. Wyman, *The Abandonment Of The Jews: America and the Holocaust*, New York: Pantheon Books, 1984.
10. Βλέπε για παράδειγμα Αλεξάνδρα Φωτάκη, «Οι Κούρδοι και οι σχέσεις με το Ισραήλ», in.gr, 28/10/2024.

«Περσικός Κόλπος» ή «Αραβικός Κόλπος». Το Ιράν, όπως και οι περισσότεροι στην καπιταλιστική Δύση, τον λένε «Περσικό Κόλπο». Τα αραβικά κράτη, όμως, συνήθως τον λένε «Αραβικό Κόλπο». Ο έλεγχος αυτού του κόλπου ήταν κομβικής σημασίας τόσο για την ασφάλεια του παγκόσμιου εμπορίου όσο και για την πλανητική κυριαρχία γενικότερα. Αυτός ήταν κι ο λόγος που η πρώτη μετασοβιετική πράξη του αμερικανικού κράτους ήταν ο πόλεμος στον Κόλπο το 1991.

Φωτογραφία από την ομιλία του πρωθυπουργού του Ισραήλ Μπ. Νετανιάχου στον ΟΗΕ τον περασμένο Σεπτέμβρη. Αριστερά, ανεμίζει την «κατάρα» που είναι ένα Ιράν με διέξοδο προς τη Μεσόγειο και αξιώσεις περιφερειακής ισχύος. Δεξιά είναι η ευλογία με τον εμπορικό δρόμο από Ινδία, ο οποίος περνώντας από την Κύπρο καταλήγει στον Πειραιά.

Σύγχρονος χάρτης της Μέσης Ανατολής. Προσέξτε ότι η περιοχή περιτριγυρίζεται από θάλασσες. Με τη φορά των δεικτών του ρολογιού: η Μεσόγειος Θάλασσα, η Μαύρη Θάλασσα, η Κασπία Θάλασσα, ο Περσικός Κόλπος, η Αραβική Θάλασσα και ανατολικότερα ο Ινδικός Ωκεανός, ο Κόλπος του Άντεν, η Ερυθρά Θάλασσα.